

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук [та ін.]. – К. : Наук. думка, 1999. – 2000 с.
3. Тлумачний словник української мови: близько 7000 слів / за ред. Д.Г. Гринчишина. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – К. : Освіта, 1999. – 302 с.

Анотація

Розглянуто вираження концепту «жінка» в Івано-Франківському обласному тижневику «Репортер», описано тематичну характеристику змісту та стиль видання, з'ясовано поняття «концепт», подано ілюстративний матеріал.

Ключові слова: жінка, концепт, назва-характеристика, тижневик.

Abstract

The article deals with the expression of concept “woman” in Ivano-Frankivsk regional weekly “Reporter”. The thematic characteristic of content and the edition’s style are described. The idea of “concept” is clarified and the illustrations are given.

Keywords: woman, concept, title-description, weekly.

УДК 81'373.45:050

Л. В. Бучинська
(м. Івано-Франківськ)

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА У ДРУКОВАНИХ ЗМІ

Динамічні процеси в лексиці української мови найактивніше відображаються у текстах засобів масової інформації (далі – ЗМІ). Адже на сучасному етапі в мові мас-медіа фіксують зміни, що відбуваються в усіх сферах життя суспільства, відображення яких потребує використання нових лексем, які не завжди наявні в рідній мові.

Дослідниця К. В. Ленець зазначає, що «журналістська практика підтримує традицію частого вживання запозичень, бо саме вони є центром соціально-політичного лексикону, а газета прагне до постійного оновлення виражальних засобів» [2, с.41].

На сьогодні ще не існує одностайної думки відносно дефініції поняття «запозичення». Деякі дослідники вважають, що запозичення – це процес залучення в мову й адаптації запозиченої лексики [1, с.8]. Науковець О.М. Мороховський підкреслює, що запозичують не лексеми, а засоби, які модифікуються системою навичок, що склалися в мові [3, с.21].

Активізація залучення іншомовної лексики зумовлює різного роду дискусії як у суспільстві, так і серед мовознавців. Одні дослідники (О. Стишов, Д. Баранник та ін.) вважають запозичення природним процесом збагачення мови, інші (А. Загнітко та ін.) дотримуються протилежної думки і кваліфікують іншомовні лексеми як потік слів, що порушує стабільність та самобутність сучасної української мови.

Проникнення запозичень у лексичну систему української мови пов'язане з трансформаційними процесами, які спричинені зовнішніми (екстралінгвістичними) та внутрішніми (інтралінгвістичними) чинниками. До перших належать такі: 1) історичні міжнародні контакти та білінгвізм; 2) новаторство нації в окремій сфері діяльності; 3) мовний снобізм, мода на іншомовні запозичення; 4) авторитетність мови-джерела, пов'язана з політичним авторитетом держави; 5) впровадження заходів, що стосуються мовної політики.

Звернемо увагу на процеси кількісного і якісного оновлення словника мови, адаптації іншомовних лексем, змін у лексико-семантичній системі мови, внутрішньомовні динамічні процеси, зокрема ревіталізації, або відновлення слів, що перебували на периферії активного словника, пасивізації лексики. Проте багато питань теорії запозичень залишаються дискусійними й суперечливими.

Мета даної статті – проаналізувати використання запозичень у сучасних ЗМІ і виявити закономірності їх використання. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: розмежувати лексеми іншомовного походження за лексико-семантичними групами; покласифікувати терміни-запозичення, зафіксовані на сторінках газети, з огляду на мову-джерело; виокремити способи словотворення.

Матеріалом для дослідження слугували речення і фрагменти текстів з мовними одиницями, дібраними методом суцільного виписування зі статей Івано-Франківського обласного тижневика «Галицький кореспондент» (близько 100 слів) за листопад 2015 року (№ 46 – № 47).

З погляду походження неологічна лексика, що функціонує в сучасних українських ЗМІ, поділяється на дві групи: лексика іншомовного походження й новотвори, що виникли на власне українському ґрунті. Важливими стимулами засвоєння іншомовної лексики носіями сучасної української мови стали переоцінка цінностей та орієнтація на Захід у багатьох галузях громадського життя.

Лексеми іншомовного походження варто розмежувати за такими тематичними (лексико-семантичними) групами (слід зазначити, що такий поділ дещо умовний, бо деякі з наведених слів використовуються в декількох сферах):

1) лексика політичного характеру: *коаліція, мандат, опозиція, паритет, регламент, резолюція, репарація*, напр.: *Єдиним джерелом влади там, як не смішно, дійсно є народ, і саме він видає **мандат** довіри тому чи іншому політику* (№ 47); *Буриштин: без **опозиції** та **коаліції*** (№ 47);

2) суспільного характеру: *абсолювент, мерчандайзинг, плеймейкер*, напр.: *З'ява його імені поруч із Сорохтеєм та **абсолювентами** краківської академії – Іванцевим, Зорієм – добра нагода для пошуку підґрунтя художніх традицій* (№46); *Як йде розповсюдження – через концерти, як **мерчандайзинг**, чи через магазин?* (№ 46);

3) фінансово-економічна лексика: *бізнес, бюджет, експорт, інвестор*, напр.: *Оскільки фінансові потоки значною мірою віднедавна не йдуть у центральний **бюджет**, а осідають на місцях, то аби захистити і примножити свій **бізнес**, тепер не важливо бути в Києві* (№46);

4) адміністративно-правова лексика: *баталія, бюрократія, жандармерія, синдикат*, напр.: *Влада олігархів і корумпованої **бюрократії** над тим, що залишилося від української економіки, виявилася занадто сильною* (№46); *За брамою ліворуч стояв малий будинок, де містився штаб військової **жандармерії*** (№47);

5) спортивна лексика: *бодібілдинг, гандикап, марафон, трамплін, тріумф, файтинг*, напр.: *На кубку України з бодібілдингу і фітнесу наполегливому іванофранківцю вдалося вибороти друге місце (№46); Загалом, на паркеті точилася більш-менш рівна гра за невеликого гандикапу гостей (№46);*

6) рекламна справа/журналістика: *білборд, блог, інформагенція, лейбл, меседж, сайт*, напр.: *Ми ніколи не співпрацювали з лейблами (№46); Меседж на білборді «вийшов у другий тур» свідчить про те, що друге місце було неочікуваним (№46); Про це мовиться у статті, опублікованій на сайті міжнародної інформагенції (№46);*

7) медична термінологія: *вітрифікація, діагноз, метаболізм*, напр.: *Для цього використовується вітрифікація ембріонів (№47); Попередній діагноз – отруєння чадним газом (№46); Хоча єдиних правил не існує, адже в кожній людині індивідуальний метаболізм (№46);*

8) технічна лексика: *ноутбук, ресайклінг*, напр.: *Бабуся дуже любить переглядати фотографії на моєму ноутбуці (№46); Укладання цементу і гравію відбувається за технологією холодного ресайклінгу (№46);*

9) лексика, що позначає найменування в мистецтві й культурному житті: *аккомпанемент, ансамбль, колоратура, офорт, панк, перформенс, фольк, ф'южин*, напр.: *Під акомпанемент ансамблю «Аве Марія» незмінний голова журі Іван Ципердюк оголосив цьогорічних переможців (№46); У Львові кожних два роки «Дзита» робить «Тиждень перформансу», плюс існує школа для охочих долучитись (№47); «Antispielistus» – це яскравий ф'южин панку із вкрапленням фольку (№46).*

Запозичення з інших мов у текстах ЗМІ становлять порівняно невелику кількість – 30%, серед якої достатньо складно виділити певні тематичні групи.

Спробуємо систематизувати терміни-запозичення, зафіксовані на сторінках газети, та покласифікувати їх з огляду на мову-джерело. Найбільша група запозичень – терміни латинського походження. Найчастіше такі слова пов'язані з медициною, біологією, філософією, соціально-економічними науками, технікою: *децентралізація, експлікація, електорат, маніфестація, ротація*, напр.: *Проект має подвійне означення-назву, які за змістом взаємозалежні, – мовиться в авторській експлікації (№47); Такий розрив свідчить про те, що Марцінків вичерпує свій електорат (№46); Громадяни мають отримати ясний знак та духовну маніфестацію щирості (№47).*

Друга, менш чисельна група запозичень – терміни англійського походження: *імідж, матч, плеймейкер, рейтинг, сайт, старт*, напр.: *Лауреати незалежного рейтингу відзначені дипломами за вагомий внесок у зростання іміджу (№47); Надалі плеймейкер галичан і його партнери контролювали перебіг подій (№46); Мовиться у статті, опублікованій на сайті міжнародної інформагенції (№46).*

Чимало термінів, уживаних журналістами газети «Галицький кореспондент», походять з французької мови: *амплуа, бюлетень, манеж, монтаж, реванш*, напр.: *Це актор одного амплуа – роль мерзотника йому вдається дуже добре, але нічого іншого він грати не вміє (№47); 13 і 15 листопада на паркеті манежу зіграють одразу дві команди (№46).*

Газета репрезентує на своїх сторінках й інші запозичення, зокрема слова, що походять з грецької мови: *оркестр, філармонія, хронометраж*, напр.: *Від Анни Кащенко та симфонічного оркестру обласної філармонії (№46); Можливо, корінь*

зла криється у **хронометражі**, який не дозволяє розповісти історію завдовжки у кілька десятиліть (№46).

Журналістські тексти газети «Галицький кореспондент» містять невелику кількість термінів, які українська мова запозичила з італійської: *акомпанемент*, *кар'єра*, *фіаско*, напр.: *Саме це буде основним завданням, бо без виконання цієї місії все решта приречене на **фіаско*** (№47).

Також трапляються слова німецького (*офіціоз*, *паритет*, *шлейф*, *штат*) та іспанського (*ембарго*) походження, напр.: *У цьому питанні кандидати більш-менш зберігають **паритет*** (№46); *Роздуття **штату** викликало конфлікт у деякого з депутатів* (№46); *Економічні санкції проти Росії включають в себе збройне **ембарго*** (№46).

Одним із джерел поповнення лексичного фонду кожної мови є деривація. Переважну більшість нових словотворів становлять похідні, утворені морфологічним способом із власне українських словотворчих компонентів. Ці лексеми можна проаналізувати за способами словотворення.

Особливою продуктивністю в мові сучасної української преси відзначається суфіксація. За цим способом утворилися назви різних предметів і явищ переважно на позначення опредмеченої дії, які виникли на базі дієслів недоконаного виду за допомогою надзвичайно продуктивних запозичених формантів *-ізація/-изація-, -ація-*: *едукація*, *експлуатація*, *маніфестація*, *репатріація*, напр.: *Упродовж 70 наступних років у гонилі історії-війни, **репатріації** – все докорінно змінилося* (№46).

Відприкметникові та відсубстантивні іменники – абстрактні назви різних явищ і процесів з інтернаціональним суфіксом *-изм /-ізм*: *атеїзм*, *нігілізм*, напр.: *Вся надія на «здоровий **нігілізм**»* (№47).

Високою продуктивністю відзначаються іменники-інновації із загальним значенням абстрагованої ознаки. Продуктивним серед них є відприкметниковий словотвірний тип із суфіксом *-ість*: *ментальність*, напр.: *Натомість є українським за складом і **ментальністю** Івано-Франківськ* (№46).

Продуктивним є також словотвірний тип із суфіксоїдом *-фобій*, який вказує на страх перед чимось, неприязнь до чогось або когось, несприйняття чогось/когось: *ксенофобія*, напр.: *Зараз по всій Європі – хвиля патріотизму, яка межує з різними проявами **ксенофобії*** (№46).

У мові новітньої публіцистики останніх років помічено інтенсивне кількісне зростання іменників-інновацій, утворених юкстапозицією (початковий складник переважно іншомовна одиниця): *бізнес-інтереси*, *інтернет-сайт*, напр.: *Його депутатські амбіції не варто пов'язувати з родинними **бізнес-інтересами*** (№46); *Саме тому **інтернет-сайт** є унікальним інструментом, який надає можливість безкоштовного дистанційного навчання* (№46).

Наявні прикметникові новації, що мотивуються іменниковими основами й утворені за допомогою суфікса *-н-*: *інавгураційний*, *індивідуальний*, *легітимний*, напр.: *Вівторок у Коломиї став **інавгураційним** днем* (№46); *Єдиним **легітимним** джерелом влади там, як не смішно, дійсно є народ* (№47).

Спосіб деривації дієслів-інновацій, представлений невеликою кількістю словотвірних типів. Останнім часом у мові мас-медіа спостерігаємо активізацію власне українського суфікса *-ува*: *корегувати*, *мотивувати*, *реалізувати*, напр.: *Тож*

нема жодних перешкод для того, щоб **реалізувати** передвиборчу тезу програми (№46).

Отже, існує кілька причин мовних запозичень, які ЗМІ впроваджують у мову разом із новими словами та новими граматичними нормами, трансформуючи запозичені слова. Серед причин запозичень у мові мас-медіа вбачають такі: виникнення їх як найменування нової реалії, нового предмета, нового поняття, що з'явилося у суспільстві; термінологію, «данину моді», експресивність новизни, емоційність висловлювання та субмовну ідентифікацію.

Використовуючи терміни в межах газетних текстів, журналіст повинен перш за все пам'ятати, що надмірне вживання слів іншомовного походження ускладнює сприйняття змісту написаного, спотворює його. Тож, якщо в українській мові є відповідник складного, незрозумілого іншомовного терміна, в журналістському матеріалі краще надати перевагу саме йому, позаяк такі матеріали розраховані на широку читацьку аудиторію. Безумовно, терміни допомагають авторові донести до читача необхідну інформацію. Утім важливим критерієм вибору термінологічної лексики є орієнтація на інтелектуальний рівень читацької аудиторії.

Список використаних джерел

1. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній літературній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова» / Л. П. Кислюк. – К., 2000. – С. 8
2. Ленець К. В. Лексичні зміни та їх відображення в мові сучасної преси / К. В. Ленець // Мовознавство. – 1988. – №6. – С. 41-46.
3. Мороховський О. М. Деякі питання теорії запозичень / Мороховський О. М. // Мовознавство. – 1984. – №1. – С. 19-25.
4. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія / О. А. Стишов. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 388 с.

Анотація

Визначено склад запозиченої лексики в Івано-Франківському обласному тижневику «Галицький кореспондент», описано лексико-семантичні групи, виокремлено способи словотворення, подано ілюстративний матеріал.

Ключові слова: газета, запозичення, словотворення.

Abstract

The borrowed vocabulary in the Ivano-Frankivsk regional weekly “The Galician Correspondent” is defined; lexico-semantic groups are described; methods of word creation are determined; illustrations are presented.

Keywords: newspaper, borrowing, word creation.